צו ב

א. אין פסוק[1] „ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר" איז רש"י מעתיק די ווער־טער „לא יניח ממנו עד בוקר" און איז מפרש: אבל[2] אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרו עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה.

בפשטות לערנט מען[3], אז מיט „למה אמרו" מיינט רש"י — דאס וואס עס שטייט אין תורת כהנים על אתר[4] (און אין משנה[5]) „למה אמרו חכמים עד חצות" (ובפרט אז אין כמה כתבי־יד פון פירוש רש"י[6] איז די גירסא „למה אמרו חכמים"), אז די חכמים (בזמן בית שני[7]) האבן גוזר געווען אז מען זאל עסן בשר הזבח בלויז „עד חצות"*[7].

איז ניט פארשטאנדיק: פירוש רש"י על התורה איז ניט קיין ספר הלכות, נאר, ווי רש"י זאגט כמה פעמים[8] — „אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" — ועפ"ז: למאי נפק"מ אין פשוטו של מקרא די גזירת חכמים (זמן רב נאך מ"ת — מקרא) ניט צו עסן בשר הזבח אחרי חצות?!

נאך מער: רש"י זאגט — „אם כן למה אמרו" — ד.ה. אז עס איז ברור אז מען ווייס פון פריער אז „אמרו עד חצות", וואס דערפאר שטעלט זיך די שאלה „למה אמרו כו' (און דער טעם איז) כדי להרחיק כו'".

איז תמוה: פון וואנעט ווייס מען (אין פשוטו של מקרא) וועגן דער גזירת חכמים, אז רש"י זאל צוליב דעם דארפן באווארענען די שאלה „למה אמרו עד חצות"?

ב. דער פלא אין פירוש רש"י איז נאך גרעסער:

די באווארעניש — אז כאטש מן התורה קען מען עסן דעם קרבן „עד בוקר", האבן אבער די חכמים גוזר גע־ווען מ'זאל עס מעגן עסן נאר „עד חצות" — איז דאך שייך ביי אלע קרבנות וועלכע זיינען נאכלים ליום ולילה, וואס וועגן איינעם פון זיי — קרבן פסח — האט מען שוין געלערנט אין פ' בא[9]: „ואכלו את הבשר בלילה הזה גו' ולא תותירו ממנו עד בוקר".

---

1) פרשתנו ז, טו.

2) בדפוס ראשון ושני ובכמה כת"י רש"י שתח"י — תיבת „אבל" ליתא.

3) ראה שפ"ח כאן.

4) וכן במכילתא בא (יב, ח), הובא לקמן בפנים סעיף ב.

5) ריש ברכות.

6) ובא' מכת"י רש"י שתח"י „למה נאמרו". — אבל בדפוס ראשון, שני ודפוסי רש"י הנפוצים הגירסא „למה אמרו" (בהשמטת תיבת „חכמים").

7) ראה מכילתא שם: ולקיים דברי אנשי כנסת הגדולה שהיו אומרים . . ועשו סייג לתורה. — וראה לקו"ת ר"ה (נז, ג), סידור (רמד, א) ובכ"מ, שרוב גזירות וסייגים נתחדשו בזמן בית שני (אף שמצינו גזירות גם לפנ"ז — ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך גזרה ס"ע תקלב ואילך. וש"נ).

*) וכפשטות ל' רש"י בקהלת עה"פ (יב, יא) דברי חכמים.

8) פרש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ובכ"מ.

9) יב, ח־י.

שטעלט זיך די שאלה: פאַרוואָס בא־ווּאַרנט ניט רש"י פריער (ביי קרבן פסח) — „אם כן למה אמרו עד חצות כו'"?

ובפרט אז אין מכילתא דאַרט[10], נאָר דעם ווי ער איז מפרש אז אכילת הפסח איז „עד שיעלה עמוד השחר" (ווי מען לערנט אפ פון דעם כפל „עד בוקר"[11] — „ליתן תחום לבקרו של בקר"), באַ־ווּאַרנט ער: „ומפני מה אמרו עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה כו'";

און רש"י[11] ברענגט התחלת הענין (אז פון „עד בקר" וואָס שטייט „פעם שני'" לערנט מען אפ „ליתן בקר . . ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר") — און איז משמיט דעם המשך „ומפני מה אמרו כו'"!

ולכאורה איז איפכא מסתברא — עס האָט מער אַרט צו באַווּאַרענען דאָס ביים קרבן פסח איידער צו טאָן דאָס בפרשתנו (בתודה). וואָרום בליל פסח, אויך בזמן הזה, איז מען מדייק אין אכילת אפיקומן פאַר חצות, צוליבן טעם וואָס אכילת אפיקומן איז אַ זכר צום קרבן פסח „שלא הי' נאכל אלא עד חצות"[12] — ובמילא האָט אַן אַרט צו זאָגן[13] אז מען דאַרף מסביר זיין פאַרן לומד ווי אַזוי אָט די הנהגה איז ניט אין סתירה מיטן פסוק „ולא תותירו ממנו עד בוקר".

ג. דער ביאור אין דעם:

דער ענין, אַז אכילת הזבח איז נאָר „עד חצות", ווייס מען לויט פירוש רש"י (ניט פון תורת כהנים און משנה, נאָר) פון פסוק גופא*[13] לפי פשוטו של מקרא (כדלקמן סעיף ד־ה) — משא"כ סתם אַ גזירה דרבנן האָט קיין שייכות ניט מיט פשוטו של מקרא.

און דאָס וואָס רש"י זאָגט דערויף „למה אמרו" (ובפרט לויט דער גירסא „למה אמרו חכמים") — וועט זיין פאַר־שטאַנדיק לויט ווי מ'האָט שוין אמאָל מבאר געווען[14] לשון רש"י (אין פ' בשלח[15]) בנוגע צו תחום שבת, וז"ל: „שבו איש תחתיו — מכאן סמכו חכמים[16] ד' אמות ליוצא חוץ לתחום כו'; אל יצא וגו' — אלו אלפים אמה של תחום שבת[17], ולא במפורש שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר" —

---

10) שם, ח.

11) שם, י.

12) שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ז ס"ק. — ומכיון שגם „בן חמש" רואה דממהרים כו' באכילת האפיקומן בודאי שואל ע"ז (ובפרט שהוא ליל פסח ש„הבן שואל") ואביו מסבירו הטעם כו'.

13) אבל — אינו הכרחי. כי דין זה ד„לא תותירו ממנו עד בקר" נאמר (בפ' בא) בפסח מצרים, ואין הכרח שכ"ה גם בפסח דורות, כי כו"כ פרטים דפסח מצרים שונים מפסח דורות (ראה בא שם, ז. שם, יא ואילך. רש"י שם, ג. שם, ו), ולהלן שם (פסוק מג ואילך) בדיני פסח דורות לא נזכר דין זה. ורק לקמן וגבי פסח שני (בהעלותך ט, יב) נאמר „לא ישאירו ממנו עד בוקר גו' ככל חוקת הפסח גו"; ועד שילמוד (בפ' בהעלותך) שנוהג גם לדורות, כבר למד פרש"י דפרשתנו ד„אמרו עד חצות כדי להרחיק כו'", שמזה למדין לכל הקרבנות (דזיל בתר טעמי').

*13) להעיר מפיה"מ להרמב"ם זבחים (פ"ט מ"ו) שהקטר חלבים ואברים עד חצות (להרחיק מן העבירה) נרמז בקרא. ע"ש.

14) לקו"ש ח"ו ע' 208 הערות 32, 33. חי"ג ע' 6 הערה 38 ובשוה"ג שם.

15) טז, כט.

16) מכילתא עה"פ. עירובין נא, א (וכפרש"י שם. אבל בתיב"ע עה"פ דקאי על ד' אמות דהעברה. וראה רא"ם שם).

17) מכילתא ועירובין שם. תיב"ע עה"פ.

אז רש"י איז מדייק בלשונו „(נאר) עיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר", ווייל לויט רש"י ווערט דער ענין פון „אלפים אמה של תחום שבת" ארויס־געלערנט פון פסוק (ובמילא — איז עס א דין תורה[18]), אע"פ וואס עס איז ניט עיקרו.

[פשש"מ איז עס מכריח — וואס רום איב די תורה וואלט געמיינט נאר די „לוקטי המן", האט דער לשון הפסוק געדארפט זיין: „אל יצאו ללקוט ביום השביעי" (וכיו"ב). ווי באלד אז עס שטייט בלשון סתמי „שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו" איז דערפון מוכח, אז די תורה וויל אויך מרמז זיין א דין כללי (ניט נאר בשייכות צו „לוקטי המן") — „אלו אלפים אמה של תחום שבת"],

נאר היות אז דער עיקר ותוכן כללי פון דער פרשה איז וועגן „לוקטי המן", איז דער ענין פון תחום שבת ניט „עיקרו של מקרא"[19].

און דערפאר רופט עס אן רש"י „דברי סופרים": רש"י מיינט דא ניט זאגן אז דאס איז א שפעטערדיקע תקנת חכמים, נאר זייענדיק אן ענין וואס שטייט ניט בפירוש אין פסוק (ס'איז ניט „עיקרו של מקרא"), איז עס אן ענין פון „דברי סופרים"[20] — וואס „סופרים", וועלכע זיינען מדייק אין די אותיות ותיבות[21] פון „ספר התורה הזה", האבן אזוי ארויס־געלערנט פון דיוק לשון המקרא[22].

— און די סופרים זיינען ניט חכמים מסויימים אין א תקופה מסויימת וועלכע האבן געמאכט די גזירות דרבנן, נאר די „סופרים" שבכל דור ודור אנהויבנדיק פון זמן משה[23].

[און אזוי איז אויך בנוגע דעם לשון רש"י אויף „שבו איש תחתיו — מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום", אז אט דער דין (איז ניט קיין שפעטערדיקע תקנה, נאר ער איז אנדערש דערמיט, וואס ער) ווערט ארויס־

18) וכדעת רע"ק (סוטה ל, ב וש"נ) שתחומין דאורייתא (וראה לקמן הערה 34)*. אלא שלפרש"י עה"ת אינו „עיקרו של מקרא" ולכן נק' „דברי סופרים" (כדלקמן בפנים), אבל דין תורה הוא (ראה הנסמן לקמן הערה 20).

19) ע"ד שמצינו בכ"מ בפרש"י עה"ת, דכאשר הפירוש ע"פ דרך הפשט אינו מתיישב (כ"כ), מוסיף רש"י פי' ע"ד הדרש כו' — דהיינו שדרש זה ג"כ שייך לאמרו בפשוטו של מקרא (וכלי רש"י בראשית ג, ח: ולאגדה המיישבת דברי המקרא כו'), אלא שאינו עיקר הפשט, שהביאו לפני זה.

*) ולהעיר מפרש"י שבת (פז, ריש ע"ב ד"ה וקא מיפלגי וד"ה אתחומין. וראה תוד"ה אתחומין שם). וא"ת.

20) וע"ד שיטת הרמב"ם ב„דברי סופרים" (פיהמ"ש כלים פי"ז מי"ב (בסופה). סהמ"צ שורש ב'. וראה בארוכה מפרשים לסהמ"צ שם. נ"כ הרמב"ם הל' אישות פ"א ה"ב. ועוד). וראה בפרטיות אנציקלופדי' תלמודית ערך דברי סופרים סעיף ב. וש"נ.

21) כמחז"ל (קידושין ל, א): שהיו סופרים כל האותיות שבתורה. — ומובן ג"כ מל' „סופרים" שהובא בפרש"י (וירא יח, כב. בהעלותך יא, טו. תבא כח, ל) „תיקון סופרים" (ולהעיר מרש"י ויחי מט, ז). וראה לקמן סעיף ו.

22) ועד"ז פרש"י תשא (לד, כו) „לעוף . . שאין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים" — אין הכוונה שהוא תקנת חכמים כ"א שזה גופא נלמד מקרא (אלא שאינו „עיקרו של מקרא"), וכמשנ"ת בלקו"ש ח"ו שם (ע' 208 ואילך). וראה לקמן הערה 35.

23) ראה גם סהמ"צ שם: היו נודעים בימי משה, ונאמר עליהם דקדוקי סופרים כו' (וראה לקמן שוה"ג להערה 32). וראה מכילתא שבהערה 17: ומנין ששמעו דבר זה וקבלו עליהם כו'.

געלערנט בדרך „סמך" (דורך „חכמים") פון פסוק גופא[24]; און מיט „חכמים" מיינט רש"י[25] — די חכמי ישראל שבכל דור, אנהויבנדיק פון דורו של משה].

ד. ועד"ז איז דער ביאור בפירוש רש"י דידן:

לערנענדיק דעם פסוק „ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר" שטעלט זיך די שאלה: וויבאלד די תורה קומט דא באשטימען דעם זמן אכילת הקרבן — האט געדארפט שטיין קלאר „ביום קרבנו יאכל עד בוקר" (אז זמן האכילה איז „עד בוקר"); פארוואס איז דער פסוק מפסיק מיט אן אנדער ענין „לא יניח ממנו"?

[און אויב דער פסוק איז אויסן צו מזהיר זיין דעם לאו פון „לא יניח ממנו" (נאך זמן האכילה) — האט עס דער פסוק געדארפט זאגן לבסוף, נאכן סיום פון ענין הראשון: ביום קרבנו יאכל עד בוקר, לא יניח ממנו].

איז דערפון מובן, לכאורה, אז דער זמן האכילה ציט זיך טאקע ניט „עד בוקר", און דערפאר שטייט ניט „יאכל עד בוקר", נאר „לא יניח ממנו עד בוקר" — ווייל דער זמן פון „יאכל" ענדיקט זיך ניט „עד בוקר" נאר א צייט פריער (ביי חצות), און די הגבלה „עד בוקר" איז נאר בנוגע „יניח ממנו", יניח מעג אויך זיין שפעטער (מ'מעג עס האלטן ביי זיך אויך נאך חצות) — און אין דעם זאגט אן תורה „לא יניח ממנו עד בוקר", אז דער „יניח ממנו" טאר ניט זיין „עד בוקר"[26] [ובמילא דארף מען ענדיקן דעם „יאכל" בזמן המרוזחק מן העבירה — עד חצות — כדי דער „יניח ממנו" זאל ניט ארריינציען „עד בוקר"].

אבער עפ"ז שטעלט זיך די שאלה, לאידך: אויב די תורה מיינט צו אסר'ן די אכילה אויך אין דער צייט פון קודם הבוקר — האט די תורה געדארפט קובע זיין דעם זמן ביז וואנען מען מעג עסן דעם בשר הזבח. פארוואס זאגט דער פסוק סתם „ביום קרבנו יאכל" (וואס מיינט בפשטות דעם גאנצן יום, מעת-לעת[27]), וואס פון דעם איז מובן אז מען מעג עסן „עד בוקר"?

ה. אויף דעם זאגט רש"י, אז אין הכי נמי — „לא יניח ממנו עד בוקר, אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרו עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה":

דאס וואס תורה זאגט „לא יניח ממנו עד בוקר" (ניט „יאכל עד בוקר") פון

24) להעיר מריטב"א ר"ה (טז, א) בנוגע ל„אסמכתא".

25) ראה לקמן סעיף ו — הטעם שנקט רש"י כאן ל„חכמים" דוקא.

26) וצע"ק לאחרי חצות איך יקיים „לא יניח גו" — שהרי אסור לאכלו ואסור לשרפו (ראה הערה 31).

27) שהרי מש"נ כאן „ביום" לא בא לשלול „לילה" (ולהעיר מלקו"ש חי"ב ע' 79)• כ"א דאינו נאכל לשני ימים (כבנדר או נדבה שבפסוק תיכף לאח"ז).

•) מפרש"י בש"ס — פסחים (ג, א ד"ה זבחים) זבחים (נה, א ד"ה ליום ולילה) משמע קצת דזה שנאכל בלילה נלמד מ„לא יניח ממנו עד בקר". אבל ע"ד הפשט ידענן זה (גם) ממש"נ „ביום קרבנו יאכל" (וראה רש"י ברכות ט, א ד"ה יכול). והדיוק מ„לא יניח גו" הוא ד„אוכל הוא כל הלילה".

ולהעיר משיחת ש"פ צו תשמ"א, שע"פ פשוטו של מקרא, גם הנאכלים לשני ימים — „וממחרת" (כבפסוק שלאח"ז) — מותרים באכילה בליל יום השלישי. ואכ"מ.

וועלכן ס׳איז משמע אז דער „יאכל״ איז ניט „עד בוקר״ — ולאידך איז די תורה ניט מגביל קיין זמן פאר אכילת הזבח (ובמילא אז „לא יניח ממנו עד בוקר״ מיינט אז מען קען עס עסן „עד בוקר״) — איז ווייל די תורה זאגט דאָ צוויי זאכן:

(א) דעם עיקר המכוון — „לא יניח ממנו עד בוקר״ („עיקרו של מקרא״), וואס קומט לערנען — „אבל אוכל הוא כל הלילה״, ווייל מעיקר (המקרא ו)הדין איז ניטאָ קיין איסור צו עסן כל הלילה — כל זמן עס איז לפני הבוקר.

(ב) „אם כן למה אמרו עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה״ — אין דעם דיוק לשון המקרא „לא יניח ממנו עד בוקר״ איז די תורה מרמז, אז עס דאַרף זיין אָ הפסק, אָ ריחוק בזמן צווישן „יניח ממנו״ און דעם זמן פון עסן[28] — „כדי להרחיק האדם מן העבירה״.

און מהאי טעמא איז „אמרו (חכמים) עד חצות״ — וויבאַלד תורה זאגט אז עס דאַרף זיין אָ הרחקת זמן פון „יניח ממנו״, האָבן די חכמי ישראל[29] (דורך אַפשאַצן בחכמתם טבע בני אדם) משער געווען אַז מיט דער הרחקה מיינט די תורה[30] „עד חצות״.

[וויבאַלד אַבער אַז דאָס איז ניט אַן איסור מעיקר הדין[31], נאָר בלויז לשם הרחקה[32] — זאָגט עס די תורה ניט בפי־רוש, נאָר דורך אָ רמז אין דיוק הלשון וועלכער ווערט מפורש פון די „חכמים״[30]].

ועפ״ז איז מובן פאַרוואָס רש״י ברענגט ניט דעם ענין פריער אין פ׳ בא — ווייל דאָרטן איז ניטאָ קיין רמז בפ־שוטו של מקרא אויף דעם חיוב להרחקת האכילה: אין דעם פסוק „ולא תותירו ממנו עד בוקר״ ווערט בכלל ניט דער־מאָנט וועגן תנאי אכילת הפסח (דאָס שטייט אין אָ פריערדיקן פסוק „ואכלו את הבשר גו׳״).

---

28) ע״פ המבואר בפנים מובן ג״כ הטעם לשינוי ל׳ הכתוב — „לא יניח ממנו״, דלא כבפ׳ בא (יב, י) „ולא תותירו ממנו״ (ובפרט שגם בפרשתנו בפסוקים שלאח״ז נאמר לשון „נותר״) — כי בזה מדגיש שיש זמן (לפני שנעשה נותר) שאין לאכול אותו, כ״א רק „יניח ממנו״ [בסגנון אחר קצת: „תותירו״• מדגיש מה שמותירו לאחר זמנו; „יניח״ מדגיש רק — העדר האכילה].

29) כבר בימי משה (כנ״ל סעיף ג). — ואולי מטעם זה השמיט רש״י (להגירסא הנפוצה) תיבת „חכמים״, לשלול הטעות שכוונתו ב„חכמים״ היא כמו תיבת „חכמים״ שבתו״כ (ומשנה).

30) להעיר מחגיגה (יח, א): לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, ולדעת רש״י (מו״ק יא, ב ד״ה אלא אפילו — הובא בתוד״ה חולו ש״מ חגיגה שם) הוא איסור דאורייתא. וראה בפרטיות אנציקלופדי׳ תלמודית ערך חול המועד סעיף ב. וש״נ.

31) ואף שג״כ הוא איסור מה״ת (כנ״ל) — מ״מ נפק״מ ש„עד בוקר״ עדיין נקרא זמן אכילתו, שלכן לא נעשה נותר — שפירושו נותר מן האכילה — בלילה רק בבוקר ורק אז מותר לשרפו (ראה בא יב, י: והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו. וכמובן גם ממש״נ כאן „לא יניח גו׳ עד בקר״). ואכ״מ.

32) וע״ד שמצינו — גם ע״ד ההלכה — כמה ענינים מה״ת שהם בגדר סייג• (ראה לקח טוב — להר״י ענגל — כלל ח כמה דוגמאות לזה). וכש״כ ע״ד הפשט.

•) נוסף על גזירות וסייגים בזמן משה, שאין להם תוקף דת״ת — ראה אנציקלופדי׳ תלמודית שנסמן בהערה 7 (בנוגע לגזירות. וכן יש תקנות של משה — ראה מגילה בסופה. ועוד. רמב״ם ריש הל׳ אבל (השיעורים דשבוע זה (תשמ״ה) — להלומדים ג״פ ליום)).

•) וכן „לא ישאירו ממנו״ (בהעלותך ט, יב). וראה משפטים (כג, יח) ותשא (לד, כה) „ולא ילין״ (ובפרש״י שם).

ו. אין דעם ענין הנ"ל זעט מען אויך דעם דיוק הלשון בתכלית אין פירוש רש"י עה"ת: בפ' בשלח ביים איסור תחומין זאגט רש"י „שאין תחומין אלא מדברי סופרים"; אבער ביים ענין פון „ד' אמות ליוצא חוץ לתחום" איז לשון רש"י „מכאן סמכו חכמים". ועד"ז בפר' שתנו זאגט רש"י (לויט דער גירסא בכמה כתבי־יד כנ"ל) „אמרו חכמים".

וי"ל הביאור אין דעם: דער חילוק צווישן „סופרים" און „חכמים" איז — דער תואר „סופרים" איז בעיקר מדגיש די ידיעה אין „ספר התורה הזה", לימוד ודיוק במקרא וכו'; דער תואר „חכמים" טראגט אין זיך (פשוטו כמשמעו) דעם ענין החכמה בכלל.

ובנידון דידן: די ארויסגעלערנטע ענינים והלכות פון פסוק, וואס זיינען פארבונדן מיט „סייג לתורה", „להרחיק האדם מן העבירה", האבן אַ שייכות צו דער תכונה פון „חכמים", וועלכע זיינען משער בחכמתם די טבע פון מענטשן[33] און זיינען עפ"ז קובע די סייגים וגדרים אלס הרחקה מן העבירה; אבער די הלכות וענינים וואס מ'לערנט אפ פון דיוק לשון הכתוב בספר (וכיו"ב), וועלכע זיינען ניט קיין ענין פון סייג לתורה — זיי זיינען שייך צו „סופרים", וועלכע זיינען מדייק אין לימוד „ספר התורה הזה".

און דערפאר: ביי איסור תחומין — „אלפים אמה של תחום שבת" — זאגט רש"י אַז דאס איז „מדברי סופרים", ווייל דער איסור איז לדעת רש"י ניט מצד אַן ענין פון סייג וגדר — אפילו ווען מ'גייט אַ מהלך רב ביום השבת איז ניטאַ דער־ביי (ע"ד הפשט[34]) אַ איסור מפורש מן התורה. דאס איז נאר אַ הלכה נוספת וואס מען לערנט אפ פון דיוק לשון הכתובים[35].

---

33) להעיר מפרש"י חגיגה שם: מסרן .. לחכמים היודעים להבין על איזהו להטיל ההיתר כו'.

34) ע"ד ההלכה יש דיעות דאף שאלפים אמה הוא רק איסור דרבנן, יש תחומין מה"ת בי"ב מיל (רמב"ם הל' שבת פכ"ז ה"א. ועוד). אבל מפרש"י בשלח שם מוכח, דע"ד הפשט אין חילוק בין אלפים אמה לי"ב מיל (ראה מסקנת הרא"ם בשלח שם, ודלא כמ"ש בס' זכרון על פרש"י שם), ואין לומר שאלפים אמה הוא סייג לי"ב מיל.

35) ואין להקשות מלשון רש"י (תשא לד, כו) גבי בשר עוף בחלב „שאין איסורו .. אלא מדברי סופרים" — אף־שלכאורה הוא סייג לבשר־בהמה בחלב (ראה רמב"ם הל' ממרים ספ"ב) — כי בפרש"י אין לומר שהאיסור דעוף הוא משום סייג, כי א"כ חי' ר"צ"ל אסור בודאי, וברש"י ראה (יד, כא) לא פירש כן (כמו שפי' בתשא שם לענין עוף).

[והטעם יש לומר: בהג' פעמים שבהם נאמר האיסור דבשר בחלב, מדשתק רש"י• משמע דס"ל שרק „בחלב אמו" אסור (ובפרט שפעמיים (תשא שם. משפטים כג, יט) פירש דגדי לאו דוקא)••. וא"כ

•) במפרשי רש"י תשא שם, שכוונת רש"י „אזהרה לבשר בחלב" היא — דכל חלב אסור, לאו דוקא „בחלב אמו" (וראה שוה"ג שלאח"ז). אבל ראה לקו"ש ח"ו ע' 201 הערה 2.

••) במפרשי רש"י תשא שם (וראה גם לקו"ש שם ע' 150 הערה 39. ע' 202 ואילך. ע' 207) שגם לפרש"י האיסור הוא בכל חלב, ולכן הוזקק רש"י (תשא שם) ללימוד למעט בשר עוף — „פרט לעוף שאין לו חלב אם".

אבל לכאורה, א"כ הו"ל לרש"י לכתוב כן בהדיא, ע"ד שמפרש ד„גדי" לאו דוקא. ומ"ש רש"י „פרט לעוף כו" אפשר לפרש שאינו לימוד ומיעוט, כ"א דמכיון שהאיסור הוא רק „בחלב אמו" בדרך ממילא נשלל עוף.

(ומה שלא כתב זה לעיל פ' משפטים (שם) — כי בפ' משפטים נתמעט עוף מ„גדי", דרק „עגל וכבש" (מין בהמה) נכלל ב„גדי" (ראה לקו"ש שם ע' 150 והערה 39. שם ס"ע 202 ואילך); משא"כ בפ' תשא

משא"כ ביים ענין פון „ד' אמות ליוצא חוץ לתחום" זאגט רש"י „מכאן סמכו חכמים" — ווייל[36] דער היתר פון „ד'

אא"פ לומר שהאיסור דעוף „שאין לו חלב אם" (רש"י תשא שם) הוא סייג להאיסור ד„גדי בחלב אמו").

והאיסור דעוף (מד"ס) מרומז בקרא (כנ"ל הערה 22) ולכן שייך ל„סופרים". ואכ"מ.

36) וע"ד משנ"ת בל' רש"י (שמקדים לפני פירושו) „ונחלקו בו חכמי ישראל" (ראה לקו"ש ח"ט ס"ע 201 ואילך. חט"ז ע' 398 ואילך).

שהאיסור הוא בכל בשר (כלשון רש"י „אזהרה לבשר". וראה בארוכה לקו"ש שם, ש„גדי" הוא שם המושאל ל„בשר" בכלל. ע"ש), הוצרך לשלול עוף מפני „שאין לו חלב אם".

ועוד י"ל: בפעם הא' י"ל דמ"ש „בחלב אמו" הוא לפי ש„דיבר הכתוב בהווה" (כמ"ש הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ג, ובפרט ע"פ מ"ש ברשב"ם וראב"ע משפטים שם, שכן נהגו בפועל. וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 206 ואילך); אבל כיון שנשנה ג"פ באותו הלשון ממש — ה"ז לעכב].

---

37) רש"י בשלח שם.

38) ואפילו לפי הגירסא הנפוצה „למה אמרו" (סתם) מובן ששייך לענין ד„חכמים" (ולא „דברי סופרים").

אמות ליוצא חוץ לתחום" איז תלוי אין השערת טבע האדם, אז אַ מענטש קען זיך ניט מצמצם זיין און בלייבן על עמדו ממש (און דעריבער האָט מען אים געגעבן ד' אמות — ג' לגופו וא' לפישוט ידים ורגלים[37]).

ועד"ז בפרשתנו, וואו עס רעדט זיך וועגן אַ גדר וסייג „להרחיק האדם מן העבירה" — וואָס פאַדערט אַן אַפשאַץ פון טבע בני אדם (כנ"ל סעיף ה) — זאגט רש"י (לויט כמה כת"י) „אמרו חכמים"[38].

(משיחת ש"פ צו תשד"מ)